BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINING DARSGA PSIXOLOGIK TAYYORGARLIK MUAMMOSI

Xudoynazarov Sherzod Axmad o‘g‘li
Guliston davlat pedagogika inistituti o‘qituvchisi
Umurzoqova Naflsa Sur’at qizi
Guliston davlat pedagogika inistituti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabdagi bo‘shlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining darsga psixologik tayyorgarlik darajasi va darsni tashkillashtirishda, bolalar bilan ishlashda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan sabablar yuzasidan ko‘rsatma va tavsiyalar berilmoqda.*

O‘qituvchi ilg‘or rivojlanayotgan davlatimizning asosiy yetakchisi ekanliligi bugungi kunda sir emas. Ilg‘or bilimlarga ega bo‘lgan yoshlarni tarbiyalashda pedagoglarning har tomonlama mustahkam bilimlar bilan qurollanishi kelajak avlodni kelajagi buyuk davlatga mos avlod sifatida tarbiyalash vazifasi turganligini unutmasliklari shartdir. Yurtimizda maktab va o‘qituvchi, o‘quvchilarga qaratilayotgan e’tibor bugungi kunda tahsinga sazovor desam mubolag‘a bo‘lmaydi.

Maktab ta’lim go‘shasi yurtimizda maktabga qaratilayotgan etibor bu ta’limning qanchalar yurt taraqqiyotiga ahamiyatli ekanligini ko‘rsatib bermoqda. Xususan, 2021-2022 o‘quv yilidan boshlab 1- va 2-sinflarda 252 ta yangi nomdagi zamonaviy darsliklar, o‘quvchilarning mashq daftarlari hamda pedagoglar uchun o‘quv qo‘llanmalar joriy qilingan. Bu kitoblar o‘quvchi va o‘qituvchilar uchun darsga tayyorgarlik va vazifalarni bajarishda yengillik va qulayliklar tug‘dirmoqdadir . Umumiy o‘rta ta’lim tashkilotining birinchi sinfiga bolalar yetti yoshga to‘lgan yildan qabul qilinadi. Bu albatta yosh bolalarda ma’lum psixologik muommolar va boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida ham muammoli vaziyatlarni yuzaga keltiradi. Bolalar sevimli bog‘chalaridan ayrilib maktabga qadam qo‘yar ekan o‘zlarining sevimli bog‘cha opalarini unutmagan va o‘zlarining ideal shaxslarini almashtirishda qiyinchiliklarga uchraydi, bunday muammolar o‘qituvchilardagi darsga psixologik tayyorgarlik darajasi bilan belgilanadi, o‘qituvchining psixologik tayyorgarliligi bolalarning muhabbatini qozonishiga sabab bo‘ladi.

Boshlang‘ich ta’lim maktab ta’limining eng qiyin va murakkab bo‘lgan davridir. Bu davrda berilgan bilimlar bolaning xotirasida o‘chmas iz qoldiribgina qolmasdan, birinchi ustoz ,hayotining unutilmas lag‘zalarini arg‘umon etgan shaxs sifatida qalbida ham umrboqiy yashaydi. Boshlang‘ich ta’lim umumiy o‘rta ta’limni davom ettirish uchun zarur bo‘lgan savodxonlik, bilim, malaka va ko‘nikmalar asoslarini shakllantirishga qaratilgan davrdir. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi bolalarni ijtimoiylashtirishda va bilim malakalarni egallashda yaqindan yordam berib boradi. Bu davrda tayanch o‘rta ta’lim o‘quv dasturiga muvofiq ta’lim oluvchilarga bilim, malaka va ko‘nikmalarning zaruriy hajmini beradi, ularda mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishga doir.[1] 2020 yil 23 sentabrda qabul qilingan qonun va uning asosida ta’lim tizimini tashkil etish hamda boshqarish ishlari amalga oshirib kelinmoqda. Qonun 11 bob va 75 moddadan iborat. Qonunda boshlang‘ich ta’limga oid quyidagi yo‘nalishlarda normalar belgilangan:

a) asosiy tushunchalar izohi;

b) boshlang‘ich ta’limni tashkil etish huquqlari va majburiyatlari;

v) boshlang‘ich ta’lim jarayonini boshqarish asoslari;

g) boshlang‘ich ta’lim samaradorligini baholashning huquqiy omillari.

Ushbu normalarga asosan umumiy o‘rta ta’lim maktablarida boshlang‘ich ta’lim tashkil etiladi va boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tarbiyasi yo‘lga qo‘yiladi

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarning pedagogik ishdagi ro‘lini belgilaydigan g‘oyalar bugungi kunda yangilik emas. Bu tarixan kamolotga yetdi va o‘tmishdagi ko‘plab mutaffakkir va pedagog shaxslarning asarlarida ko‘rib chiqilib, asosan o‘qituvchining shaxsiy xususiyatlari va fazilatlariga

[1] https://lex.uz/docs/-5013007

talablarni ochib beradi, bu o‘qituvchilik kasbining standartlariga mos keladi va o‘qitishda muvaffaqiyat va samaradorlikni ta’minlaydi. Mustaqil tadqiqot muammosi sifatida ularni o‘rgatish, tuzish, tasniflash va iyerarxizatsiya qilish P.F.Koptereva, M.D.Levitovaning yozuvlarida, didaktologiya va pedagogika g‘oyalarining bevosita ta’siri ostida pedagogik ishning birinchi professional modellari boshlanadi.

O‘qituvchiga qo‘yiladigan psixologik talablar:

- O‘zingizning shaxsiy muomolaringizni sinf xonasiga kirgizmaslik.
- Darsga har doimo pazitiv kayfiyatda kirish.
- O‘qituvchi o‘quvchining psixologik xususiyatlarini o‘rganish va muammolari bilan ishlash
- Darsni boshlashdan oldin o‘quvchilarni kutib olish (yuqori kayfiyatda)
- Pedagogik muloqotning psixologik xususiyatlari bilan hamnafaslikda ishlash.
- O‘qituvchi darsga psixologik, jismoniy va aqliy jihatdan tayyyor holda kelishligi me’yoriy hisoblanadi.

O‘qituvchining darsga tayyorgarligi quyidagicha olib boriladi:

1. O‘qituvchining o‘z fani yuzasidan umumiy tayyorgarligi.
2. O‘qituvchining har bir darsga kundalik tayyorgarligi.

O‘qituvchining umumiy tayyorgarligi o‘quv yili boshlanishi oldidan va yillar davomida amalga oshiriladi. Tayyorgarlik ko‘rishda quyidagilarga e’tibor qaratiladi: N. D. Levitov o‘zining bolalar psixologiyasi pedagogik psixologiya qo‘llanmasida muhim pedagogik qobiliyatlar sifatida quyidagilarni keltiradi.

1. O‘qituvchilarga bilim berish qobiliyati, bunga avvalo, materialni aniq, qisqa va qiziqarli bayon qilish yo‘li bilan erishiladi.
2. O‘quvchini tushunish.
3. Tafakkurning mustaqilligi va ijodiyligi.
4. Hozirjavoblik yoki tez va aniq fahmlash.
5. Vaqtni aniq rejalashtirish va undan to‘g‘ri foydalanish, o‘quvchilarni doimo nazorat qilish, sinf faollarini ajrata olish va uyushtirish, sinf jamoasining jipslashtirish ko‘nikmalarida ifodalanadigan tashkilotchilik qobiliyatlari.

Albatta bunday qobiliyatlar o‘qituvchi shaxshining ma’naviy qiyofasi sifatida talqin qilinmoqda. Bunday qobiliyatga ega bo‘lgan pedagogning ta’lim tizimida va ta’lim jarayonida ko‘tarilishlar kuzatiladi.

Maqolada kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning darsga qiziqtirsh, maktabga qiziqishlarini oshirishda ularning o‘qituvchilari katta ahamiyat kasb etadi. Bu maqolamizda o‘qituvchining psixologik xususiyatlari, darsdaga tayyorgarlik ko‘rishdagi kamchilik va yutuqlarinigizni bilib olishingiz mumkin. Xulosa o‘rnida yurtimizda maktablarga, o‘qituvchilarga qaratilayotgan e’tiborning natijasi o‘laroq xalqimizga kelajagi buyuk avlodni yetishtrishda kamarbast bo‘lmoqlikka qadam tashlang.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Ahmedov R. O‘zbekiston Respublikasida maktab ta’limi tizimini boshqarishning me’yoriy xususiyatlari. – Toshkent, 1997.
2.Bajovich L. Lichnost i yeye formirovaniya v detskim vozraste. M.: 2018
3.Vigotskiy L.S. Izbranno‘y psixologicheskiy issledovaniye. M.: 2016
4.Podrobneye: https://www.norma.uz/oz/bizning_sharhlar/nikoh_va_oila_qonun hujjatlari.
5.“Ijtimoiy boshqaru” jurnalidan.
6.Roussel L. La Famille incertaine. Editions Odibe Jacob, 1989.